

การลงทุนของญี่ปุ่น

วิไลวรรณ วรรณนิธิกุล *

1. บทนำ : การปรับตัวของระบบเศรษฐกิจญี่ปุ่นหลังปี 1985

จากการที่ญี่ปุ่นมีดุลบัญชีเดินสะพัดเกินดุลสะสมมาเป็นเวลานานตั้งแต่กลางทศวรรษ 1960 และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้นศตวรรษ 1980 ทำให้ญี่ปุ่นก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างเต็มภาคภูมิ และเริ่มเผชิญกับปัญหาการที่มีความมั่งคั่งมากเกินไป เช่น ปัญหาความขัดแย้งทางการค้ากับประเทศคู่ค้าต่าง ๆ ทั่วโลก ปัญหาภายในประเทศ เช่น ราคาที่ดินที่พุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว การปรับตัวสูงขึ้นของค่าจ้างแรงงานและจากสภาพที่มีการเกินดุลมาเป็นเวลานาน รวมทั้งการเข้าแทรกแซงตลาดการเงินระหว่างประเทศทำให้ค่าเงินเยนปรับตัวสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม 1985 เป็นต้นมา จนกระทั่งมีค่าสูงสุดเมื่อเดือนมกราคม 1988 และเริ่มอ่อนตัวลงเล็กน้อยหลังจากนั้น

จากการที่ค่าเงินเยนได้ปรับตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ ทำให้วงการอุตสาหกรรมการผลิต ซึ่งมีรายได้ส่วนใหญ่จากการส่งออกสินค้าได้รับผลกระทบกระเทือนเป็นอย่างมาก สถานะเงิน

แข็งตัวได้ส่งผลกระทบต่อกระเทือนถึงสถานะเศรษฐกิจโดยทั่วไปของญี่ปุ่น โดยมีผลทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจในปี 1986 ลดลงเหลือร้อยละ 2.4 (ซึ่งเป็นอัตราต่ำสุด รองลงมาจากอัตราการขยายตัวติดลบในปี 1974) นอกจากนี้ยังทำให้อัตราการขยายตัวที่แท้จริงของความต้องการในตลาดต่างประเทศตกลงเหลือร้อยละ -1.4 ซึ่งเป็นตัวเลขติดลบเป็นครั้งแรกในรอบ 7 ปี

ระบบเศรษฐกิจญี่ปุ่นได้พยายามปรับตัวเพื่อชดเชยผลกระทบจากการที่เงินเยนมีค่าสูงขึ้น เกือบร้อยละ 90 ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา โดยพยายามพึ่งพิงภาคการส่งออกมาเป็นการกระตุ้นให้มีการใช้จ่ายภายในประเทศสูงขึ้น โดยได้ดำเนินนโยบายอัตราดอกเบี้ยต่ำและเพิ่มค่าใช้จ่ายภาครัฐให้สูงขึ้น เช่นในปี 1987 ได้เพิ่มค่าใช้จ่ายภาครัฐขึ้นถึง 6 ล้านล้านเยน กำหนดโครงการพัฒนาโดยเฉพาะโครงการพัฒนาท้องถิ่นและชนบทเพิ่มขึ้นหลายโครงการ การปรับตัวของระบบเศรษฐกิจญี่ปุ่นเนื่องจากเงินเยนมีค่าสูงขึ้นนี้เริ่มประสพผลตั้งแต่ไตรมาสแรกของปี 1987 และในปี 1988 การปรับตัวดีขึ้นอย่างเข้มแข็งและมีเสถียรภาพ การใช้จ่ายภายในยังคงเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง ภาวะการว่างงานลดลง และแทบจะกล่าวได้ว่าไม่มีภาวะเงินเฟ้อเลย การเกินดุลบัญชีเดินสะพัดลดลง และอัตราการเติบโตของระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 2.4 ในปี 1986 มาเป็น 4.5 ในปี 1987 และ 5.0 ในปี 1988 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม (เกณฑ์เฉลี่ยอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของกลุ่มนี้เท่ากับร้อยละ 4.3)

จากการขยายตัวในระดับสูงของระบบเศรษฐกิจญี่ปุ่น ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตภายในประเทศมีแนวโน้มสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการปรับตัวของค่าจ้างแรงงานที่เพิ่มขึ้น ราคาน้ำมันที่สูงขึ้น โดยเปรียบเทียบ (เมื่อค่าเงินเยนอ่อนตัวลง) ตลอดจนอัตราดอกเบี้ยที่ปรับตัวสูงขึ้น ดังนั้น จึงคาดว่าอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่นในปี 1989 คงจะชะลอตัวลงจากปี 1988 และระดับราคาสินค้าโดยทั่วไปคงจะเพิ่มขึ้น

การที่ต้นทุนการผลิตในประเทศขยับตัวสูงขึ้น กอปรกับค่าของเงินเยนที่เพิ่มสูงขึ้น (แม้ว่าจะอ่อนตัวลงบ้างเมื่อเทียบกับปี 1987) ส่งผลให้สินค้าออกของญี่ปุ่นมีราคาสูงขึ้นมาก ภาคการส่งออกของญี่ปุ่นซึ่งได้รับผลกระทบอย่างมากจากการที่เงินเยนแข็งตัว จึงเริ่มมีการปรับโครงสร้างโดยได้เคลื่อนย้ายฐานการผลิตไปสู่ประเทศที่ยังมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่า และนอกจากนี้ยังเป็นการหลีกเลี่ยงการจะค่าเงินเยนที่สูงขึ้นด้วย จากตัวเลขกระทรวงการคลังญี่ปุ่นจะเห็นว่าการลงทุนในต่างประเทศของญี่ปุ่นภายหลังปี 1985 ได้เพิ่มขึ้นอย่างมากและอย่างรวดเร็ว

ลักษณะการย้ายการผลิตไปสู่ประเทศอื่นโดยการลงทุนข้ามชาติของญี่ปุ่นในช่วงหลังปี 1985 มีลักษณะสำคัญหลายอย่างที่แตกต่างจากการลงทุนข้ามชาติของญี่ปุ่นก่อนหน้านี้ โดยเฉพาะการลงทุนโดยตรงของญี่ปุ่นในกลุ่มประเทศเอเชีย กล่าวคือก่อนปี 1985 ลักษณะการลงทุนของญี่ปุ่นในกลุ่มประเทศเอเชียจะเป็น

1. การลงทุนเพื่อค้นหาแหล่งพลังงานและทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าด้านอื่น ๆ
2. เป็นการลงทุนที่มุ่งผลิตสินค้า เพื่อตลาดภายในของประเทศที่ตนไปลงทุนมากกว่า เพื่อส่งออก (ผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า)
3. การลงทุนส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคหัตถอุตสาหกรรม (Manufacturing sector)
4. การผลิตมักจะมีลักษณะของการประกอบ (Assembly) โดยมีการนำเข้าสินค้าทุน และวัตถุดิบจากประเทศแม่เป็นจำนวนมากและในอัตราสูง

ส่วนลักษณะการลงทุนของญี่ปุ่นในกลุ่มประเทศเอเชียช่วงหลังปี 1985 จะมีลักษณะที่แตกต่างออกไป ดังนี้

1. การลงทุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติลดลงมาก
2. การลงทุนส่วนใหญ่จะมุ่งการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกมากขึ้น โดยได้สร้างเครือข่าย (Network) ฐานการผลิตตั้งแต่การผลิตชิ้นส่วนวัตถุดิบ จนกระทั่งประกอบเป็นสินค้าสำเร็จรูปในภูมิภาคนี้มากขึ้น โดยใช้ฐานการผลิตในภูมิภาคนี้ส่งออกไปขายยังประเทศอื่น ๆ และบางส่วนไปยังประเทศแม่
3. มีการลงทุนในภาคบริการรวมทั้งในตลาดหลักทรัพย์มากขึ้น

ลักษณะการลงทุนที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าว ย่อมจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศที่รับการลงทุน รวมทั้งลักษณะการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศด้วย ซึ่งย่อมส่งผลต่อการปรับตัวของระบบเศรษฐกิจภายในของกลุ่มประเทศผู้รับการลงทุน และระบบเศรษฐกิจโลกด้วย

2. การลงทุนในต่างประเทศของญี่ปุ่นในรอบปีที่ผ่านมา

การลงทุนในต่างประเทศของญี่ปุ่นหลังปี 1985 ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากตารางที่ 1 จะเห็นว่ามูลค่าการลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นในปี 1986 เพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัวหรือร้อยละ 100 เมื่อเทียบกับปี 1985 ในปี 1987 การลงทุนเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 50 ของปี 1986 ส่วนการลงทุนต่างประเทศในปีงบประมาณ 1988 (ปีงบประมาณญี่ปุ่นเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 เม.ย. สิ้นสุด 31 มี.ค. ของปีถัดไป) นั้นมูลค่าการลงทุนเท่ากับ 47,022 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เมื่อเทียบกับ 33,364 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกาในปี 1987 กล่าวคือเพิ่มขึ้นร้อยละ 41

จากมูลค่าการลงทุนในต่างประเทศ 47,022 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกานี้ 28,638 หรือประมาณร้อยละ 60 เป็นการลงทุนในด้านหลักทรัพย์อีก 17,801 หรือประมาณร้อยละ 39 เป็นการให้กู้ยืมส่วนที่เป็นการลงทุนโดยตรง (คือการลงทุนในการก่อตั้งกิจการทางด้านการผลิตหรือการขยาย

กิจการที่มีอยู่เดิมหรือการเพิ่มสาขา) มีเพียง 584 หรือประมาณร้อยละ 1 เท่านั้นเอง ซึ่งจะเห็นว่า ร้อยละ 99 ของปริมาณการลงทุนในต่างประเทศจะเป็นการลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงินเพียง ร้อยละ 1 เท่านั้นที่เป็นการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ นี่เป็นอีกลักษณะหนึ่งของการลงทุนต่างประเทศช่วงหลัง 1985 กล่าวคือ ปริมาณการลงทุนโดยตรงจะลดลงมาก ส่วนการลงทุนทางอ้อมจะเพิ่มมากขึ้น

ถ้าเราดูทิศทางการกระจายการลงทุนตามภูมิภาคหรือประเทศ (ตารางที่ 2 และ 4) จะพบว่าเกือบครึ่งหนึ่งกล่าวคือร้อยละ 47.5 (22,328 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา) ของการลงทุนต่างประเทศญี่ปุ่นจะอยู่ในภูมิภาคอเมริกาเหนือ โดยสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีการลงทุนจาก ญี่ปุ่นสูงที่สุด (21,701 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา) ยุโรป อเมริกาใต้และเอเชีย เป็นภูมิภาคที่ได้รับการลงทุนจากประเทศญี่ปุ่นรองลงมาตามลำดับ คือ 9,116 (11.9%) 6,428 (13.7%) และ 5,569 (11.8%) ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา

ในกลุ่มประเทศเอเชีย ฮองกงเป็นประเทศที่ได้รับเงินลงทุนจากญี่ปุ่นมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ไทย และสิงคโปร์ ถ้าดูเฉพาะในกลุ่มประเทศ ASEAN แล้ว ไทยเป็นประเทศที่ญี่ปุ่นมาลงทุนมากที่สุด ตามด้วยสิงคโปร์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และบรูไน

ตารางที่ 3 แสดงให้เห็นลักษณะการกระจายของการลงทุนตามอุตสาหกรรมจะเห็นว่า ปริมาณการลงทุนทั้งหมดของญี่ปุ่นสะสมมาจนถึงสิ้นปีงบประมาณ 1988 ถูกแบ่งออกเป็นการลงทุนในภาคหัตถอุตสาหกรรม และการลงทุนที่ไม่อยู่ในภาคหัตถอุตสาหกรรม สัดส่วนการลงทุนในสองกลุ่มนี้จะเป็น 49,843 : 131,999 หรือประมาณเกือบ 1 : 3 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นปีงบประมาณ 1988 จะอยู่ในภาคที่มีใช้หัตถอุตสาหกรรมถึง 3 ส่วนและเป็นการลงทุนในภาคหัตถอุตสาหกรรมเพียงส่วนเดียว จากตารางจะเห็นว่าการลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคการเงินและประกันภัย (Finance - Insurance) ตามมาด้วยการลงทุนในทรัพย์สินที่ดินและที่อยู่อาศัย (Real Estate) ภาคการพาณิชย์ (Commerce) การทำเหมืองแร่ (Minering) ภาคบริการ (Service) และการขนส่ง (Transportation) ตามลำดับ ส่วนการลงทุนในภาคหัตถอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมที่ได้รับการลงทุนมากที่สุดคือ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ไฟฟ้า (Electric machinery)

อย่างไรก็ตาม ถ้าเรามองตามภูมิภาคแล้วจะพบว่าลักษณะการกระจายตามอุตสาหกรรมของแต่ละภูมิภาคจะแตกต่างกันออกไป จากตารางจะพบว่าสำหรับภูมิภาคเอเชียลักษณะการกระจายการลงทุนของญี่ปุ่นในภาคหัตถอุตสาหกรรม จะมีสัดส่วนเกือบเท่ากัน คือ สัดส่วนเงินลงทุนสะสมในทั้งสองภาคมีปริมาณใกล้เคียงกัน ในขณะที่ภูมิภาคตะวันออกกลางมีสัดส่วนการลงทุนในภาคหัตถอุตสาหกรรมมากกว่าภาคที่มีใช้หัตถอุตสาหกรรมถึงเกือบสองเท่าตัว ส่วนในภูมิภาค

อเมริกาเหนือ ลาตินอเมริกาและยุโรป สัดส่วนของภาคหัตถอุตสาหกรรมจะต่ำกว่าภาคที่มีใช้หัตถอุตสาหกรรมอยู่มากโดยเฉพาะในลาตินอเมริกาและยุโรปซึ่งมีการลงทุนสะสมของญี่ปุ่นอยู่ในภาคที่มีใช้หัตถอุตสาหกรรมมากกว่าภาคหัตถอุตสาหกรรมถึง 4 เท่าตัว

กล่าวโดยสรุปการลงทุนในต่างประเทศของญี่ปุ่นในปีงบประมาณ 1988 ยังคงเพิ่มขึ้นจากปี 1987 แต่เพิ่มในอัตราที่ลดลง เงินลงทุนส่วนใหญ่ยังคงไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว และเป็นการลงทุนในภาคที่มีใช้หัตถอุตสาหกรรมมากกว่าการลงทุนในภาคหัตถอุตสาหกรรม ส่วนการลงทุนไปสู่ประเทศกำลังพัฒนาจะเป็นการลงทุนในภาคหัตถอุตสาหกรรมมากกว่า

3. การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยในรอบปีที่ผ่านมา

ผลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยส่วนรวมและการขยายตัวทางด้านการส่งออกที่อยู่ในอัตราสูง ทำให้การลงทุนในประเทศไทยขยายตัวอย่างมาก โดยจะเห็นว่าจำนวนคำขอรับการส่งเสริมในปี 1988 มีถึง 2,127 โครงการ ส่วนในปี 1989 จำนวนคำขอรับการส่งเสริมลดลงเป็น 1,210 โครงการซึ่งก็ยังอยู่ในเกณฑ์สูง ส่วนโครงการที่ได้รับอนุมัติมีถึง 1,185 โครงการเทียบกับ 1,463 โครงการในปี 1988

สำหรับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ สัดส่วนของเงินทุนที่เคยสูงถึงร้อยละ 50 ในปี 1988 ได้ลดลงเหลือราวร้อยละ 35 ในปี 1989 ญี่ปุ่นยังเป็นประเทศผู้ลงทุนรายใหญ่ที่สุดของประเทศไทย (ดูตารางที่ 7) คือประมาณร้อยละ 50 ของเงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศทั้งหมด รองลงมาได้แก่ กลุ่มประเทศเอเชียเน็กซ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไต้หวันและฮ่องกง ตามมาด้วย สหรัฐอเมริกา

จากสถิติของ BOI (ตาราง 6) แสดงให้เห็นถึงปริมาณการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศทั้งในด้านมูลค่า และจำนวนโครงการตั้งแต่ปี 1987 ถึงเดือนสิงหาคม 1989 ถ้าดูเฉพาะส่วนของประเทศญี่ปุ่นจะเห็นว่าจำนวนโครงการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนรวมทั้งจำนวนเงินลงทุนของญี่ปุ่นจะเพิ่มขึ้นจาก 136 โครงการ (รวมเป็นจำนวนเงินลงทุนทั้งหมด 24,363.4 ล้านบาท ในปี 1987 มาเป็น 265 โครงการ (เงินลงทุนทั้งหมด 77,019.3 ล้านบาท) ในปี 1988 และเฉพาะใน 3 ไตรมาสแรกของปี 1989 โครงการที่ได้รับการส่งเสริมมี 162 โครงการ (รวมเป็นเงินลงทุนทั้งสิ้น 72,906.3 ล้านบาท) อุตสาหกรรมที่ได้รับการลงทุนจากญี่ปุ่นมากที่สุดคือ อุตสาหกรรมผลิตอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ไฟฟ้า (Electrical equipment) รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรมโลหะและเหล็กกล้า (Metal and Steel products) ตามมาด้วยอุตสาหกรรมอาหาร (Food industries)

จากสถิติของกระทรวงการคลังญี่ปุ่น (ตารางที่ 4) จะพบว่าในปีงบประมาณ 1987 สิ้นสุด ณ วันที่ 31 มีนาคม 1988 โครงการที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยมีทั้งสิ้น 192 โครงการ คิดเป็นเงินลงทุนเท่ากับ 250 ล้านเหรียญสหรัฐ. ในขณะที่ปีงบประมาณ 1988 โครงการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยมีถึง 382 โครงการคิดเป็นเงินลงทุนถึง 859 ล้านเหรียญสหรัฐ. ซึ่งจะเห็นว่าจำนวนโครงการเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว ในขณะที่เงินลงทุนเพิ่มขึ้นเกือบ 4 เท่าตัว

ตัวเลขการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยของกระทรวงการคลังญี่ปุ่นนี้จะพบว่าสูงกว่าตัวเลขการลงทุนของ BOI ทั้งนี้เพราะตัวเลขการลงทุนของ BOI เป็นตัวเลขที่แสดงเฉพาะโครงการที่ขอรับการส่งเสริมการลงทุน ดังนั้นจึงไม่ได้รวมตัวเลขการลงทุนของญี่ปุ่นที่ไม่ได้ยื่นขอรับการส่งเสริม ซึ่งการลงทุนเหล่านี้จะไม่ผ่าน BOI นอกจากนี้ตัวเลขการลงทุนของกระทรวงการคลังญี่ปุ่นยังรวมตัวเลขการลงทุนในด้านหลักทรัพย์และเงินให้กู้ด้วย

จากการลงทุนในต่างประเทศของญี่ปุ่น (ทั้งหมด) จะเห็นว่าส่วนแบ่งการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยยังต่ำมาก กล่าวคือ สัดส่วนการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยต่อการลงทุนในต่างประเทศทั้งหมดของญี่ปุ่นในปี 1987 จะเป็นเพียงร้อยละ 0.7 เท่านั้น ในขณะที่ในปีงบประมาณ 1988 สัดส่วนที่ได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 1.1 ซึ่งยังเป็นสัดส่วนการลงทุนที่ต่ำมากเมื่อเทียบกับการลงทุนในต่างประเทศทั้งหมดของญี่ปุ่น

กล่าวโดยสรุป การลงทุนของญี่ปุ่นในไทยหลังปี 1985 ได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก และเป็นประวัติศาสตร์ ไทยซึ่งเคยเป็นประเทศที่ได้รับการลงทุนจากประเทศญี่ปุ่นน้อยที่สุดในกลุ่มประเทศ ASEAN ในช่วงหลังทศวรรษ 1970 ได้กลายมาเป็นประเทศที่ได้รับการลงทุนจากญี่ปุ่นมากที่สุดของกลุ่มประเทศ ASEAN แต่อย่างไรก็ตาม สัดส่วนการลงทุนของญี่ปุ่นในไทยเมื่อเทียบกับการลงทุนทั้งหมดของญี่ปุ่นในต่างประเทศจะเป็นเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น

การที่ประเทศไทยได้กลายมาเป็นประเทศที่ญี่ปุ่นให้ความสนใจในการลงทุนมากที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียขณะนี้ อาจกล่าวได้ว่ามาจากปัจจัยภายในของประเทศญี่ปุ่นส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยภายในของประเทศไทยเอง ปัจจัยทางด้านญี่ปุ่นซึ่งมองว่าเป็นปัจจัยผลักดัน (push factor) ให้ญี่ปุ่นออกมาลงทุนในต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นอย่างมากหลังปี 1985 ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ก) การที่ค่าเงินเยนพุ่งสูงขึ้นเป็นอย่างมาก ซึ่งส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ญี่ปุ่นมีเงินเกินดุลบัญชีเดินสะพัดมาเป็นเวลานาน และส่วนหนึ่งมาจากการเข้าแทรกแซงตลาดการเงินระหว่างประเทศของกลุ่ม G7 ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนของสินค้าส่งออกของญี่ปุ่นสูงขึ้น ข) เพื่อลดความขัดแย้งในด้านการค้าระหว่างประเทศที่ญี่ปุ่นมีกับประเทศคู่ค้า ค) การปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมภายในประเทศญี่ปุ่นเอง ซึ่งมีการเคลื่อนย้ายอุตสาหกรรมที่ตนเองเริ่มเสียเปรียบโดยเปรียบเทียบกับการผลิตออกไปสู่ประเทศอื่น และปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมของตนเข้าสู่ระดับอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูง

และเข้าสู่ยุคของบริการด้านข่าวสาร (Information era) มากขึ้น

ส่วนปัจจัยภายในของประเทศไทย ซึ่งเป็นปัจจัยที่ดึงดูด (Pull - factor) การลงทุนของญี่ปุ่นเข้าสู่ประเทศเป็นอย่างมากได้แก่ ก) บรรยากาศการลงทุนที่ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากการเจริญเติบโตอย่างมากและอย่างต่อเนื่องของระบบเศรษฐกิจไทยตั้งแต่ ปี 1986 รวมทั้ง การมีเสถียรภาพทางด้านการเมืองที่มากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในกลุ่ม ASEAN อื่น ๆ ข) ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของไทยในด้านการผลิตมีมากกว่ากลุ่มประเทศเอเชียนิกส์ ทั้งนี้เพราะค่าแรงของกลุ่มเอเชียนิกส์ที่สูงขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ที่ไทยมีมากกว่า รวมทั้งการปรับปรุงปัจจัยพื้นฐานทางด้านสาธารณูปโภค (Infrastructure) ให้ดีขึ้น

จากปัจจัยดังกล่าวทำให้ไทยกลายเป็นแหล่งลงทุนที่สำคัญแหล่งหนึ่งของประเทศญี่ปุ่น นอกจากนี้การลงทุนของญี่ปุ่นในไทยหลังปี 1985 ได้มีลักษณะสำคัญหลายอย่างที่แตกต่างกันจากการลงทุนของญี่ปุ่นในช่วงก่อนปี 1985 กล่าวคือ โครงการลงทุนในช่วงหลังปี 1985 เป็นโครงการที่ลงทุนเพื่อผลิตสินค้าส่งออกมากขึ้น ลงทุนในการผลิตชิ้นส่วนประกอบและวัตถุดิบมากขึ้น ใช้ปัจจัยแรงงานและวัตถุดิบภายในประเทศมากขึ้น ซึ่งรูปแบบการลงทุนดังกล่าวเป็นลักษณะที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากรูปแบบการลงทุนของช่วงก่อนปี 1985

4. ปัญหาและแนวโน้มการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย

จากการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องของระบบเศรษฐกิจไทยตั้งแต่ปลายปี 1986 เป็นต้นมา ทำให้มีการลงทุนเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงมาก ทั้งจากนักลงทุนภายในประเทศและจากต่างประเทศ การลงทุนที่เพิ่มสูงขึ้นนี้ส่งผลให้ปัจจัยพื้นฐานที่รองรับการลงทุน เช่น สิ่งสาธารณูปโภค (Infrastructure) ต่าง ๆ ระบบสื่อสารโทรคมนาคม ท่าเรือ ทรัพยากรกำลังคน ปรับตัวไม่ทันกับการลงทุน โดยเฉพาะในจังหวัดที่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ ทำให้เกิดปัญหาห่วงเกรงไปว่า สาธารณูปโภคต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดความขาดแคลน ถ้าการลงทุนทั้งหมดเริ่มทำการผลิตและดำเนินกิจการอย่างจริงจังขึ้น

ความห่วงเกรงดังกล่าวเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อแนวโน้มการลงทุนของต่างประเทศในไทย โดยเฉพาะนักลงทุนจากประเทศญี่ปุ่น ความห่วงเกรงดังกล่าวได้สะท้อนออกมาในการสัมมนาเรื่องการลงทุนโดยตรงของญี่ปุ่นในไทย ซึ่งจัดโดยสถาบันวิจัยแห่งหนึ่งในโตเกียว เมื่อเดือนตุลาคม 1989 โดยหนังสือพิมพ์เศรษฐกิจยักษ์ใหญ่แห่งหนึ่งของญี่ปุ่น ซึ่งได้กล่าวถึงแนวโน้มความขาดแคลนสิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ ในไทย ปัญหาความขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ที่มีฝีมือที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทันอัตราการลงทุนต่างประเทศรวมทั้งจากภายในของประเทศไทยพุ่งสูงขึ้นอย่างมาก

นอกจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นปัจจัยภายในของประเทศไทย ได้แก่ การปรับตัวของระบบเศรษฐกิจญี่ปุ่นซึ่งเนื่องมาจากค่าเงินเยนที่แข็งตัวขึ้นอย่างรวดเร็วนั้นเริ่มเข้าสู่ดุลยภาพ และกระบวนการปรับตัวดังกล่าวทำให้ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพมากขึ้น ดังนั้นการเคลื่อนย้ายเงินทุนเพื่อไปลงทุนในต่างประเทศของญี่ปุ่นชะลอตัวลง กล่าวคือเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง

จากปัจจัยสำคัญดังกล่าว ส่งผลให้การลงทุนของญี่ปุ่นในไทยในปี 1989 ลดลงจากปี 1988 และมีแนวโน้มจะลดลงในปีต่อ ๆ ไป แต่อย่างไรก็ตามการลดของการลงทุนญี่ปุ่นในไทยจะยังไม่มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของไทยในระยะสั้น ทั้งนี้เพราะการลงทุนให้เพิ่มสูงขึ้นมากในช่วง 1987 - 1988 นั้น ยังไม่ได้ทำการผลิตและดำเนินการจริงทั้งหมด อัตราการดำเนินงาน (effective operation rate) จะยังคงทยอยดำเนินการต่อไป ดังนั้น ในระยะสั้นระบบเศรษฐกิจไทยยังคงไม่ได้รับการกระทบกระเทือนจากอัตราการลดลงของการลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นในไทยมากนัก

สำนักหอสมุด

TABLE 1

Direct Overseas Investment Recorded In FY 1988

May 30, 1989

Ministry of Finance

(Unit: case, \$1 million)

Fiscal year	Acquisition of securities		Cash loan		Establishment, expansion of branch		Total		
	Number of cases	Amount	Number of cases	Amount	Number of cases	Amount	Number of cases	Amount	
1951-1980	12,799	17,634	7,698	16,958	914	1,309	23,949	36,497	
1981	748	3,248	1,773	5,574	42	110	2,563	8,932	
1982	765	3,375	1,742	4,180	42	149	2,549	7,703	
1983	868	3,753	1,848	4,192	38	200	2,754	8,145	
1984	828	4,595	1,636	5,340	35	221	2,499	10,155	
1985	1,023	5,963	1,552	5,924	38	329	2,613	12,217	
1986	1,419	12,546	1,728	9,208	49	566	3,196	22,320	
1987	2,126	19,941	2,387	12,971	71	452	4,584	33,364	
1988	2,724	28,638	3,263	17,801	89	584	6,076	47,022	
Cumulative Total	23,300	99,694	23,627	82,148	1,318	3,919	50,703	186,356	

Note: 1. Figures based on cases approved (upto November 1980 when Foreign Exchange Control Law was revised) or registered (December 1980 and after)

(Total and cumulative total of amount listed in the table do not always coincide with total or cumulative total of respective fiscal year due because figures were rounded to the nearest whole number).

2. Only new cases were counted.

3. In keeping with the revised Foreign Exchange Control Law that does not regard real estate as a direct overseas investment item, this table excludes real estate acquisition from December 1980.

(The total for 1951-1980 includes a cumulative real estate total of 2,538 cases and \$595 million).

SOURCE : MINISTRY OF FINANCE , JAPAN

TABLE 2

Japan's Direct Overseas Investment by Region and Country (As of March 31, 1989)

(US\$ million)			
	FY 1988 Amount	FY 1951—1988 total	FY 1988 FY 1951—1988 Amount total
U.S.A.	21,701	71,860	387 1,834
Canada	626	3,231	372 1,791
North America, total	22,328	75,091	859 1,992
U.K.	3,956	10,554	134 1,120
Luxembourg	657	4,729	5,569 32,227
Netherlands	2,359	5,525	2,413 8,137
Germany, F.R.	409	2,364	Oceania, total 2,669 9,315
France	463	1,764	Saudi Arabia/Kuwait 20 1,383
Switzerland	454	1,432	Middle East, total 259 3,338
Spain	161	1,045	Panama 1,712 12,858
Europe, total	9,116	30,164	Brazil 510 5,596
Indonesia	586	9,804	Cayman 2,609 5,085
Hong Kong	1,662	6,167	South America, total 6,428 31,517
Singapore	747	3,812	Liberia 648 3,658
Korea, Rep. of	483	3,248	Africa, total 653 4,604
China	296	2,036	Total 47,022 186,356

a) Figures are the accumulated value of approvals and notification.

Source: Ministry of Finance, Japan.

TABLE 3
Direct Overseas Investment by Industry and Region (Cumulative total as of end of FY 1988)

(Unit: cases, \$1 million)

Region Industry	North America		Latin America		Asia		Middle East		Europe		Africa		Oceania		Total	
	Number of cases	Amount	Number of cases	Amount	Number of cases	Amount	Number of cases	Amount	Number of cases	Amount	Number of cases	Amount	Number of cases	Amount	Number of cases	Amount
Manufacturing	Food	546	934	133	223	634	516	1	0	68	171	29	8	78	112	1,489
	Textile	166	493	164	439	874	1,380	3	4	183	303	51	39	14	11	1,460
	Lumber-Pulp	135	1,377	44	200	379	389	-	-	7	5	1	0	97	123	2,099
	Chemical	372	2,311	130	590	911	4,785	22	1,128	144	594	11	20	20	113	1,690
	Iron-Nonferrous	295	2,553	94	1,903	811	2,288	11	66	343	328	27	127	113	395	1,694
	Machinery	630	2,610	133	378	899	1,036	7	11	240	626	2	7	32	54	1,943
	Electric machinery	761	5,952	128	491	1,483	2,414	6	14	220	1,251	8	1	16	55	2,622
	Transport machinery	275	3,030	70	1,050	392	1,183	6	4	56	913	6	17	28	753	6,956
	Others	726	4,684	110	132	1,647	1,399	22	46	215	656	8	7	51	106	2,779
	Total	3,906	23,944	1,006	5,437	8,110	12,371	78	1,273	1,481	4,857	143	226	449	1,735	49,843
Non-manufacturing	Agriculture-forestry	210	354	242	190	387	277	4	2	9	7	13	7	236	218	1,101
	Fisheries	94	156	125	146	259	154	5	1	9	7	90	54	123	72	705
	Mining	318	1,647	152	1,557	233	6,912	14	353	21	1,103	128	579	240	1,758	13,949
	Construction	264	697	72	208	474	355	55	40	26	59	23	22	34	62	948
	Commerce	6,568	11,693	597	1,503	2,732	1,913	61	20	2,269	3,955	27	8	594	914	12,848
	Finance-insurance	383	12,370	360	10,990	369	2,509	22	123	638	14,853	23	22	73	1,009	1,838
	Service	1,572	4,859	246	531	1,021	3,711	19	5	327	1,570	81	697	318	986	12,759
	Transportation	225	239	2,572	9,235	218	584	6	2	65	101	381	2,079	31	102	3,498
	Real estate	2,086	15,782	39	142	325	1,230	-	-	115	1,366	5	69	424	1,968	20,599
	Others	954	2,152	870	1,203	523	1,623	32	87	234	1,056	353	798	166	415	7,334
	Total	12,674	49,949	5,275	26,111	6,541	19,269	218	673	3,683	24,098	1,124	4,374	2,239	7,525	131,999
Establishment- Expansion of branch office																
Real estate	366	714	57	45	614	551		37	1,389	209	1,171	12	1	23	48	3,919
	2,005	485	99	23	162	37		1	2	180	38	21	2	70	7	595
Grand Total	18,951	75,091	6,437	31,617	15,427	32,227		334	3,338	5,553	30,164	1,300	4,604	2,781	9,315	185,356

SOURCE: MINISTRY OF FINANCE, JAPAN

TABLE 4
Direct Domestic Investment by Investing Country and Region

(unit: case, \$1 million, %)

Fiscal year Country of region	1997			1998			Cumulative total for FY1951-1998		
	Number of cases	Amount		Number of cases	Amount		Number of cases	Amount	
			Share			Share			Share
U.S.A.	1,818	14,704	44.1	2,434	21,701	46.2	18,007	71,800	38.8
Canada	69	653	2.0	109	626	1.3	944	3,231	1.7
North America Total	1,885	15,357	46.0	2,543	22,328	47.5	18,951	75,031	40.3
Panama	312	2,305	6.9	327	1,712	3.6	3,300	12,858	6.9
Brazil	33	229	0.7	48	510	1.1	1,407	5,590	3.0
Cayman	41	1,197	3.6	53	2,609	5.5	166	5,005	2.7
Bahamas	9	734	2.2	12	737	1.6	92	2,718	1.5
Mexico	7	28	0.1	1	87	0.2	251	1,671	0.9
Bermuda	15	35	0.1	9	337	0.7	108	991	0.5
Antilles	3	199	0.6	10	172	0.4	49	747	0.4
Peru	-	1	0.0	-	-	-	96	696	0.4
Chile	5	7	0.0	13	46	0.1	78	235	0.1
Argentina	3	15	0.0	5	24	0.1	126	215	0.1
Venezuela	7	3	0.0	5	51	0.1	100	189	0.1
Virgin Islands	2	38	0.1	6	133	0.3	9	172	0.1
Puerto Rico	-	0	0.0	-	0	0.0	39	141	0.1
Others	13	23	0.1	18	0	0.0	510	303	0.2
Latin America Total	450	4,816	14.4	507	6,428	13.7	6,437	31,617	17.0
Indonesia	67	545	1.6	84	586	1.2	1,578	9,004	5.3
Hong Kong	261	1,072	3.2	335	1,002	3.5	3,164	6,167	3.3
Singapore	182	494	1.5	197	747	1.6	2,239	3,812	2.0
South Korea	166	647	1.9	153	403	1.0	1,712	3,248	1.7
China	101	1,226	3.7	170	298	0.6	567	2,036	1.1
Thailand	102	250	0.7	302	859	1.8	1,685	1,992	1.1
Malaysia	64	163	0.5	108	387	0.8	1,181	1,834	1.0
Taiwan	268	367	1.1	234	372	0.8	2,133	1,791	1.0
Philippines	18	72	0.2	54	134	0.3	705	1,120	0.6
India	13	21	0.1	6	24	0.1	151	140	0.1
Brunel	1	0	0.0	-	0	0.0	31	109	0.1
Others	9	11	0.0	13	17	0.0	261	166	0.1
Asia Total	1,342	4,860	14.6	1,736	5,509	11.8	15,427	32,227	17.3
Saudi Arabia - Kuwait	-	54	0.2	-	20	0.0	4	1,383	0.7
Iran	-	-	-	-	1	0.0	108	1,005	0.5
United Arab Emirates	1	8	0.0	2	194	0.4	45	435	0.2
Saudi Arabia	1	0	0.0	2	8	0.0	101	369	0.2
Bahrain	1	0	0.0	3	31	0.1	22	105	0.1
Others	-	0	0.0	3	4	0.0	64	41	0.0
Middle East Total	3	62	0.2	10	259	0.6	334	3,338	1.8
U.K.	178	2,473	7.4	211	3,956	8.4	1,579	10,554	5.7
Netherlands	71	829	2.5	105	2,359	5.1	530	5,525	3.0
Luxembourg	18	1,764	5.3	13	657	1.4	130	4,729	2.5
West Germany	50	403	1.2	67	409	0.9	934	2,364	1.3
France	99	330	1.0	148	403	1.0	989	1,764	0.9
Switzerland	22	224	0.7	27	454	1.0	269	1,432	0.8
Spain	24	203	0.6	32	161	0.3	219	1,045	0.6
Belgium	12	70	0.2	13	164	0.3	274	1,027	0.6
Ireland	5	58	0.2	12	42	0.1	79	432	0.2
Italy	26	59	0.2	26	108	0.2	208	370	0.2
Norway	4	28	0.1	4	106	0.4	40	230	0.1
U.S.S.R.	1	1	0.0	8	9	0.0	16	203	0.1
Turkey	11	10	0.0	4	110	0.2	24	126	0.1
Austria	4	23	0.1	9	22	0.0	56	109	0.1
Others	12	21	0.1	13	16	0.0	206	254	0.1
Europe Total	537	6,576	19.7	692	9,116	19.4	5,553	30,164	16.2
Liberia	61	267	0.8	68	640	1.4	808	3,658	2.0
Zaire	-	-	-	-	-	-	56	282	0.2
Nigeria	-	-	-	1	0	0.0	90	157	0.1
Zambia	-	-	-	-	-	-	17	142	0.1
Others	5	5	0.0	5	5	0.0	329	365	0.2
Africa Total	66	272	0.8	74	653	1.4	1,300	4,604	2.5
Australia	235	1,222	3.7	357	2,413	5.1	1,905	8,137	4.4
New Zealand	18	121	0.4	32	117	0.2	278	503	0.3
Papua New Guinea	6	6	0.0	7	2	0.0	203	208	0.1
Northern Marianas	40	33	0.1	91	80	0.2	218	198	0.1
Others	2	31	0.1	27	48	0.1	177	179	0.1
Oceania Total	301	1,413	4.2	514	2,669	5.7	2,781	9,415	5.0
Grand total	4,504	33,364	100.0	6,076	47,022	100.0	50,783	186,356	100.0

Notes: The table only includes countries whose cumulative totals for FY1951-1998 exceeded \$100 million

SOURCE: MINISTRY OF FINANCE

TABLE 5
Direct Domestic Investment Industry

(Unit: case, \$1 million, %)

Fiscal year Industry		1987			1988			Cumulative total for FY1951-1988		
		Number of cases	Amount	Share	Number of cases	Amount	Share	Number of cases	Amount	Share
Manufacturing	Food	135	328	1.0	169	419	0.9	1,409	1,965	1.1
	Textile	94	206	0.6	146	317	0.7	1,460	2,609	1.4
	Lumber-Pulp	49	317	1.0	82	604	1.3	663	2,099	1.1
	Chemical	154	910	2.7	180	1,293	2.7	1,690	6,540	3.5
	Iron-Nonferrous	150	786	2.4	194	1,367	2.9	1,694	7,671	4.1
	Machinery	190	687	2.1	253	1,432	3.0	1,943	4,716	2.5
	Electric machinery	322	2,421	7.3	316	3,041	6.5	2,622	10,196	5.5
	Transport machinery	146	1,473	4.4	128	1,281	2.7	833	6,956	3.7
	Others	288	703	2.1	330	4,051	8.6	2,779	7,031	3.8
Total		1,528	7,832	23.5	1,798	13,805	29.4	15,173	49,843	26.7
Non-manufacturing	Agriculture-Forestry	63	97	0.3	89	162	0.3	1,101	1,054	0.6
	Fisheries	35	44	0.1	53	94	0.2	705	632	0.3
	Mining	58	511	1.5	83	1,013	2.2	1,106	13,949	7.5
	Construction	53	87	0.3	81	309	0.7	940	1,443	0.8
	Commerce	839	2,269	6.8	1,064	3,204	6.8	12,848	20,011	10.7
	Finance-Insurance	263	10,673	32.0	340	13,104	27.9	1,838	41,876	22.5
	Service	432	2,780	8.3	671	3,732	7.9	3,584	12,759	6.8
	Transportation	415	2,145	6.4	457	2,372	5.0	3,498	12,342	6.6
	Real estate	798	5,428	16.3	1,348	8,641	18.4	2,994	20,599	11.1
	Others	9	1,047	3.1	3	3	0.0	3,132	7,334	3.9
Total		2,985	25,080	75.2	4,189	32,634	69.4	31,754	131,999	70.8
Establishment-Expansion of branch office		71	452	1.4	89	584	1.2	1,318	3,919	2.1
Real estate		-	-	-	-	-	-	2,538	695	0.3
Grand Total		4,504	33,364	100.0	6,076	47,022	100.0	50,783	186,356	100.0

SOURCE: MINISTRY OF FINANCE

Foreign Investment

* Total investment figures are of Thai as well as foreign investors. Firms with their foreign investment from more than one country are doubly counted.

SOURCE: BOI, THAILAND

TABLE 7
Foreign Direct Investment Flows to Thailand
by Country of Origin

(percent shares)

Source	1986	1988	1989 ^a
U.S.	18.7	11.3	14.2
Japan	44.1	51.7	50.2
Asian NICs	21.7	28.4	20.2
of which Taiwan	(1.9)	(11.2)	(10.5)
E.C.	7.4	8.0	9.3
Total amount	262	1117.0	675
(million dollars)			

Source : Bank of Thailand

a) Preliminary January - June.